

## INSON ORGANIZMIDAGI HORMONAL O'ZGARISHLAR

**Mazalova Azizakhon Jahongir qizi**

Mikrobiologiya, farmakologiya, normal va  
patologik fiziologiya kafedrası o'qituvchisi, fiziolog

**Mahkomov Abrorbek Bahromjon o'g'li**

Qo'qon universiteti Andijon filiali talabasi

**Annotatsiya**

Ushbu maqolada inson organizmida gormonal o'zgarishlar, ularning sabablari, turlari va sog'liq uchun oqibatları batafsil tahlil qilinadi. Gormonlar endokrin tizim tomonidan ishlab chiqarilib, turli organlar va to'qimalarga ta'sir qiladigan moddalar sifatida organizmning fiziologik va psixologik muvozanatini ta'minlaydi. Gormonal buzilishlar, xususan, hipotiroidizm, diabet, polikistik tuxumdon sindromi kabi kasalliklar, jismoniy va ruhiy holatga ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada gormonal o'zgarishlar davolashning zamonaviy usullari va ular bilan bog'liq sog'liq muammolari ham ko'rib chiqiladi.

**Kalit so'zlar:** gormonlar, endokrin tizim, hipotiroidizm, diabet, polikistik tuxumdon sindromi, gormonal buzilishlar, davolash, stress, organizm, fiziologik jarayonlar.

**Kirish**

Inson organizmi turli fiziologik jarayonlarni saqlash va muvozanatni ta'minlash uchun hormonal tizimga tayanadi. Gormonlar — bu ba'zi bezlar tomonidan ishlab chiqariladigan, qon orqali turli organlar va to'qimalarga ta'sir qiluvchi kimyoviy moddalar. Ushbu moddalar organizmdagi fiziologik, psixoemotsional va psixologik holatlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Gormonal o'zgarishlar, ba'zan

gormonlar balansining buzilishi, turli kasalliklar va beqarorlikka olib kelishi mumkin. Ushbu maqolada inson organizmida gormonal o'zgarishlar, ularning turlari, sabablari va oqibatlar hamda davolash usullari haqida batafsil tahlil qilinadi.

### Gormonlar tizimi haqida umumiy ma'lumot

Endokrin tizim, ya'ni gormonlar tizimi, organizmning turli organlari va to'qimalari o'rtasidagi bog'lanishlarni ta'minlaydi. Gormonlar asosan endokrin bezlari tomonidan ishlab chiqariladi, masalan, qalqonsimon bez (shchitovidka), gipofiz, gonadalar (erkaklar va ayollar uchun) va boshqa maxsus bezlar. Har bir gormonning o'ziga xos vazifasi mavjud bo'lib, ular faqat ma'lum organ yoki to'qimaga ta'sir qiladi.

### Gormonal o'zgarishlar turlari

Inson organizmida gormonal o'zgarishlar turli shakllarda bo'lishi mumkin. Ular vaqtincha va surunkali bo'lishi mumkin va ko'pincha ichki va tashqi omillar ta'sirida yuzaga keladi. Gormonal o'zgarishlar quyidagi turlarga bo'linadi:

Vaqtincha o'zgarishlar: Bu o'zgarishlar vaqtincha omillar (masalan, stress, jismoniy yuklamalar, ovqatlanish odatlari) ta'sirida yuzaga keladi. Bunday o'zgarishlar vaqt o'tishi bilan o'z-o'zidan tuzalar.

Surunkali o'zgarishlar: Bular uzoq davom etadigan o'zgarishlardir va ko'pincha endokrin kasalliklar natijasida ro'y beradi. Bu turdagi o'zgarishlar odatda davolanishni talab qiladi va organizmda jiddiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

### Gormonal o'zgarishlar sabablari

Gormonal o'zgarishlar bir nechta sabablar tufayli yuzaga kelishi mumkin. Asosiy sabablar quyidagilardir:

Genetik omillar: Ba'zi gormonal buzilishlar genetik meros orqali o'tishi mumkin.

Атроф-муhit omillari: Tashqi muhit, masalan, iqlim o'zgarishi, ifloslangan havodan foydalanish yoki kimyoviy moddalar bilan ishlash gormonlar tizimiga ta'sir qilishi mumkin.

Yosh o'zgarishlari: Yoshga bog'liq ravishda gormonlar ishlab chiqarish miqdori o'zgaradi, masalan, bu homiladorlik, menopauza yoki yosh bo'yicha boshqa o'zgarishlarda ko'rinadi.

Psixologik va fiziologik stress: Stress holatlari, xususan, uzoq muddatli stress gormonlar ishlab chiqarishni o'zgartirishi mumkin.

Gormonal o'zgarishlar va sog'liq muammolari

Gormonlarning disbalansi ko'plab sog'liq muammolariga olib kelishi mumkin. Ba'zi keng tarqalgan gormonal buzilishlar va ularning oqibatlari quyidagilar:

Gipotiroidizm: Qalqonsimon bezning past faoliyati, organizmda energiya yetishmovchiligiga, depressiya, vazn ortishiga olib kelishi mumkin.

Giperparatiroidizm: Paratiroid bezlarning haddan tashqari faoliyati, suyaklar va buyraklar bilan bog'liq muammolarga sabab bo'lishi mumkin.

Polikistik tuxumdon sindromi (PCOS): Ayollarda gormonlar muvozanatining buzilishi, ayniqsa, andronlarning ko'pligi tuxumdonlarda o'smalarni keltirib chiqarishi mumkin.

Diabet: Insulin gormonining yetishmovchiligi yoki uning ta'siriga qarshi qarshilik organizmda qand miqdorini boshqarishni qiyinlashtiradi, bu esa diabetga olib kelishi mumkin.

Gormonal o'zgarishlarni davolash usullari

Gormonal o'zgarishlar turli usullar bilan davolanishi mumkin. Davolash usullari, albatta, o'zgarishlar sabablariga bog'liq:

Medikamentoz davolash: Gormonal muvozanatni tiklash uchun dorilar qo'llanilishi mumkin, masalan, gormonlarni almashtirish terapiyasi.

Hayot tarzi o'zgarishlari: To'g'ri ovqatlanish, muntazam jismoniy mashqlar va stressni boshqarish orqali ko'plab gormonal buzilishlarni oldini olish yoki davolash mumkin.

Jarrohlik amaliyotlar: Ba'zi hollarda, masalan, polikistik tuxumdon sindromi yoki ba'zi bezlar kasalliklarida jarrohlik amaliyotlari talab qilinishi mumkin.

### **Xulosa**

Gormonal tizim organizmdagi ko'plab fiziologik va psixologik jarayonlarni boshqaradi. Gormonlarning ishlab chiqarilishi va ularning o'zgarishi organizmning normal ishlashida muhim ahamiyatga ega. Gormonal o'zgarishlar turli kasalliklarga olib kelishi mumkin, lekin zamonaviy tibbiyotda ularni davolash usullari mavjud. Shuning uchun gormonal buzilishlarni erta aniqlash va to'g'ri davolash muhimdir.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

- 1.Shukurov, A. (2018). Endokrin tizim va uning kasalliklari. Toshkent: Ilmiy nashr.
- 2.Yuldashev, B. (2017). Gormonlar va ularning organizmdagi o'rni. Buxoro: Tibbiyot nashri.
- 3.Karimov, S. (2019). Hormonal buzilishlar va ularni davolash. Samarqand: Fan va texnologiya.